چەند شیعرێکی فۆلکلۆری

حمه أحمد جاف
قەڵادزێ

باخچەی شیعری فۆلکلۆری بێپەرژین و بێسنوورە . چونکە تا چاو بڕکا بێکۆتایی درێژ بۆتەوەو مەیدانێکی بەر فراوانیشی لە زمان و ئەدەبی بە پێزو ڕەسەنی کوردی داگرتووە . . چونکە سەر هەڵدان و گەشەکردنی ژیانی مرۆڤ و شارستانیەتەکەی زیاتر بۆ بە پێزو بە هێزی فۆلکلۆرەکەی دەگەڕێتەوە . .

بێگومان هەر گەلێك فۆلکلۆرەکەی هەنگاوێ پێش بکەوێ بگرە ڕەوڕەوەی مێژووەکەشی چەند هەنگاوێ بەرەو پێش دەئاژووێ . . کەواتە دەتوانین بڵێین : فۆلکلۆر زمانی بە پێزو چێژو ڕەسەنی مێژووە . . مێژووش لە سەرچاوەی زمانی گەلەوە هەڵدەقوڵێ و لاپەڕەکانیشی بە (داستانی قارەمانیەتی و ڕووداوو کارەساتی دڵتەزێن و نامۆو ، ڕۆمان و چیرۆکی هەزارو یەکشەوەی گوێ ئاگردانوو باسی ئازایەتی ناودارانوو سەربهوردی گەورە پیاوان پڕکراونەتەوە) کەواتە زمان و ئەدەبی کوردی لە دەقی بناغە بنەڕەتیەکەیەوە (کە ئەویش فۆلکلۆرەکەیەتی) وەرگیراوە . . .

ئەو گەلەی کە فۆلکلۆرەکەشی بێ هێزو پێزو کرچ و کاڵ بێ . بێگومان زمانی ئەدەبەکەش هێشتا نەپژاوەو ماویشیەتی کامڵ بێ . . واتە لاڵ و کوڵن . .

کەواتە بە ئەدەبەکەش دەگووترێ (زرکە ئەدەب) . . جا لە کۆتایی باسەکەشماندا ، داوای هەرە پێویست و گرینگ لە خوێنەرو نووسەرو ئەدەب دۆستانی ئازیزیش ئەوەیە کە بە پێی توانا و بێ کەمتەرخەمی ، هەریەکەو لە ئاقاری خۆیەوە . گەشتێك بە نێو مەزراو گوڵزاری ئەدەبوو باخچەی ناکامڵ و ساوای شیعری فۆلکلۆری کوانووی کەلەپووری نەتەوایەتی دا بکاو چەند چەپکۆکێك لەو گوڵە بەیتە بۆن خۆشە شیعریانەی کە لە باخچەی (ئەفسانەو بەیت و داستان و بالۆرەو لاوك و حەیرانی کوردی دان) بچنێ و بە ئێخەی کراوەو ترازاوی کەشکۆڵ و ڕۆژنامەو گۆڤارەکانیدا هەڵبواسێ . .

هەروەکو لە بەشی پێشەوەدا باسمکرد ، کە باخچەی شیعری فۆلکلۆری بێ مەرزو بێ پەرژینە ، کەواتە بۆ هەموان هەیە کە هەریەکەمان بە پێی تواناو بەڕاستگۆیی ئەسپی ڕەسەنی خۆمانی تێدا تاو بدەین .

ئەو چەپکە شیعرانەی کەوا لە خوارەوە پێشکێشتانی دەکەین چەند خونچەیەکی تری تازە گەشاوەو پشکوتوون لە باخچەی چرووپری شیعری فۆلکلۆری کورددا . . کە لەوانەش چەند بەندو بەیتێکیان دەماو دەم بە گۆرانی گوتراوون . .

-١-

کەپڕۆکەی بەندەنێ
لە کفرو جەگەنێ
یار بنوێ بە تەنێ[١]
بۆ وی[٢] ڕاناقەنێ[٣]

* * *

کەپری بەر ئەشکەوتێ
لە گیاو داری جەوتێ
کچێ مەلای مزگەوتێ
لە سەری دەزەوتێ[٤]
قەت لێی ناکا ڕەوتێ[٥]

* * *

با هووی[٦] لە بەندەنی
هێرۆی لە چەقەنی
بێری دێی ڕەبەنی
جوانی دە[٧] مەوتەنی

– ٢ –

کچێ جاف و زەنگەنێ
لە شاخ و چەقەنێ[٨]
بەرامبەر مەوتەنێ
لێدەدەن چەقەنێ[٩]

* * *

کچێ سەکرو مامەشان
دەمانچەو تفەنگ بە شان
چۆپیە[١٠] بە شانەو شان
بە سۆڵێ[١١] بنەوشان
لێگێرەو ڕاکێشان
وەك بەزمی دەروێشان

* * *

کچێ لەك و بڵباسان
ناکەن[١٢] بە نە ناسان
بەڵام بە قسەو باسان
دەگێرێن زۆر ئاسان

– ٣ –

لە حەوزێ ـەر ماڵان
چۆپیە چاو کەژاڵان
بە زورناو شمشاڵان
بە (دۆ)[١٣]ی کچ و کاڵان
دەبەستن دەسماڵان

* *

باخی گوێزو هەنار
لێی هاتوونە خوار
پرچیان وەکو ڕەشمار
بێ (دۆ)ی گێل گێلەدار
کوڕگەل نابن بەشدار

* * *

باخی چنارو بێ
ڕەشبەڵەك و چۆپی
بێ (دۆ)ی چارۆك سپی
بە تەنێ چۆن دەبێ ! ؟

– ٤ –

شاخی بارم تێیە[١٤]
چ بکەم دوورە ڕێیە
قەت ناگەمە جێیە
چونکی یارمی لێیە

* * *

جوتێر[١٥] لە نشێوێ
خەتی باوێ نێوێ
سمێڵانی دەبزێوێ
بۆتهات لە ئێسێوێ[١٦]

* * *

جوتێرەی گا ڕەشە
خەتی بیست و شەشە
بۆتهات کراس ڕەشە
دە بسکانی ماچ کە .

وەك قەتەرانی رەشە !

- ٥ -

تەنەدورکێ تەلانی
خەجێ دەکا نانی
زەردو سووری ملانی
ئارەقێ بسکانی

* * *

زێڕی لە زێڕ خانێ
پارچەی لە دوکانێ
بەرخی لە تەیمانێ
دراوی لە ئێغدانێ[17]

* * *

حاکمی نەوەی سالاری
شێخ زادەی کوردەواری
بەگزادەی بەختیاری
بازو بێری هەواری
سەیزادەی بەروداری[18]

- ٦ -

ساباتو کەپران لە دارەبەنێ
دەیان هاوێمی وورده جەگەنێ
لەسەری بنوێ یارم بەتەنێ

* * *

ساباتو کەپران لەولای چیایە
دەیان هاوێمێ وورده گیایە
لەسەری بنوێ کچی مەلایە

* * *

زەویە بەر مالان ، هەنارو گوێزە
رەشبەلەکیان گرت ، چاروك تەورێزە
جاحێلی بێ(دۆ) وەك کەری دێزە

* * *

زەویە بەر مالان ، چنارو بییە
رەشبەلەکیانگرت چاروك سپییە
جاحێلی بێ (دۆ) وەك سەی مەرییە

* * *

بەرۆژ درووێنەی درکو دالّ دەکەم
بەشەو خزمەتی وورده خالّ دەکەم
بەرۆژ درووێنەی دێمە جۆ دەکەم
بەشەو خزمەتی باڵای تۆ دەکەم

* * *

سوارێك هاتووە لە تانجەرۆ
چیتم بۆبێ لە کراسی تۆ
ئەگەر داکم نەیدام بەتۆ
هەلّم بگرەو بۆ خۆت برۆ

- ٧ -

تاچمە کوێستانان نام بە بێری
بەفرێ (گارووتە)[19]ی بای هەلّدەدێری
حەیفە کوری گەنج ، تووتنێ بدێری

* * *

دوو رۆژە قامکم ژانۆکەی[21] دێنێ
دەبلێن : بە یارمپێچی[21] دەقورێنێ
ئەورۆ چوار رۆژە ، سەرۆکەم دێشێ
دەبلێن : بە یارم خۆ دەقورێ کێشێ

* * *

قەلای (قەلادزێ) لە من بە تەمە
پشتی خولایەو[22] زێرای میرمەمە
بەکێم کەرەمکە لەو دوو کەلەمە
مارەی ئەوکیژەی لەو کورە ئەستەمە

تاخوا نەی‌نووسی‌و پێغەمبەر لی‌ی نەدا قەڵەمە

— ٨ —

ئەم شیعرە فۆلکلۆریەش زیاتر بە گۆرانی گوتراوە . . .

هـــەی بـــە هـــەرمیٚ بـــە هـــەرمیٚ
هـــەی بـــە هـــەرمیٚ کـــرووزی
بـــــە بـــــارانت بۆ دێنم . . .
لـــــە هـــــەرمیٚی ڕەوانـــــدوزی
شەرتـــــە کـــــە لـــــێم بی ڕازی
تـــــا (سەحـــــەر)ی بۆت دەڵێم
وەکو بـــــرایـــــانی زیـــــزی[٢٣]

* * *

هـــــەنجیرەو شیری نی‌یـــــە
تـــــرێیـــــەو بـۆڵی نی‌یـــــە
هـــەنـــارەو دەنـــکی نی‌یـــە
ئـــەگەر ئـــەوکچـــە لـــێرە بێ
ئـــەو چـــرایـــە شەوقی نی‌یـــە

* * *

هـــــاتـــــە خواریٚ لـــــەو ژێرە
بـەژنی شەتـڵە شلـێرە داوای دوو مـاچـم لـێکـرد
جـــاحـــێلم بـــە من خـــێرە

* * *

لـــە کـــایـــەو لـــە کـــادێنیٚ
بـــای دێو بـــســـکـــان دەژنیٚ
سەرپۆشی لی‌دەفـــــــــــــــــرێنیٚ
سەری خۆی لـــــــە پـــــــەڵی دا
خوایـــــــە چـــــــاوی دەرێنیٚ

* * *

هـــاتم ، چووم بۆ کـــــانی‌تـوو[٢٤]
دوو سوورە گوڵم لـــــــــــە گەڵ‌بوو
هـــــەتـــــا ئـــــاورم دایـــــەوە
یـــــەکـــــیـــــانم لیٚ بـــــزربوو
لـــــەو سەر کـــــێوە بـــــڵنـــــدە
دەتهاوێمی ئـــــەو بـــــەنـــــدە
بـــێنـــە مـــەمـــکۆڵەت مـــاچ کـــەم
هـــــەر دەڵی‌ی سەرە قـــــەنـــــدە
چـــیـــدیم مـــەهـــێنـــەو مـــەبـــە
دەبـــڵیٚ : کـــرێکـــەت چـــەنـــدە ! ؟

● سەرچاوەو پەراوێزەکان ●

سەر چاوەی وەرگرتنی ئەم (بابەتە فۆلکلۆریە) دەگەرێتەوە بۆ پوورم (فاتیمەی ئەحمەدە سووری کوێرەکانی) کە تەمەنی نزیکەی «٧٦» ساڵ دەبیٚ‌و تا ئیستاش هەر لە ژیان دایەو لە شاری (قەڵادزیٚ) نیشتەجیٚیە . .

(١) — بەتەنیٚ : بە تەنهایی .
(٢) — وی : ئەو .
(٣) ڕاناقەنیٚ : ڕانانیشیٚ : ناکەوێت .
(٤) — ڕەوتیٚ : کۆچ ناکات ، ناڕوات . .
(٦) — باهوو : ئاسك
(٧) — دە : لە
(٨) — چەقەن : دامێنی شاخ‌و چیاو بەندەن . . .
(٩) — لێدەدن چەقەنیٚ : واتە ئەی‌کەن بە سەماو چەقەنەو چەپڵە لێدان . .
(١٠) — چۆپیە : شایی‌و هەڵپەرکیٚ
(١١) سۆلیٚ : پێڵاو : کەوشە : قوندەرە
(١٢) ناکەن : مێرد ناکەن : واتە شوو ناکەن بە بە ئەسیوی .
(١٣) — دۆ : ئەو کچەیە کە لە شایی‌و هەڵپەرکیٚی ڕەشبەڵەکدا لە دەستی کوردا هەڵ دەپەریٚ . .
(١٤) — بارم تیٚیە : ڕووم تیٚیەتی : بەرامبەرمە . .
(١٥) جوتێر : جوتیار
(١٦) — ئیسیوٚیٚ : نێوی گوندێکە لە ناوچەی «پشدەریٚ»
(١٧) — ئێغدان : سندوق : کە لە کۆندا ئەو ئێغدانانە وەك بۆفیە ئاسای ئێستە وابوون . . .
(١٨) — بەڕوودار : تیرەیەکن لە کوردستان . کە ئەمیرخانی لەپ‌زێرین لەو تیرەیە بووە . .
(١٩) — گاڕووتە : ناوی چیایەکە لە ناوچەی «مەرگیٚ» . .
(٢٠) ژانۆکە : ووردە ژان‌و ئازار . ئازارێکی کەم . .
(٢١) — پێچ : پێشە سەر
(٢٢) — خولاٚ : خوا : کە بە زۆری خەڵکی ناوچەی موکری ئەم ووشەیە بە کاردێنن .
(٢٣) — برایانی زیزی : بەم دوو برایە دەگووتریٚ کە جاران لە ئیستگەی کوردی ئێرانیٚ گۆرانیان دەگووت . .
(٢٤) کانی‌توو : نێوی گوندێکە لە ناوچەی (مەرگیٚ)ی سەر بە شارۆچکەی بنگردی . قەزای دوکانە . .